

СТО ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ХРИСТО ДЖАМБОВ

Божидар Драганов

На 15.X.2019 г. се навършиха 100 години от рождението на изтъкнатия български археолог и дългогодишен директор на Пловдивския археологически музей ст. н. с. (доц.) Христо Джамбов. Той е роден в средногорското село Рахманлий (дн. с. Розовец, община Брезово). Завършва с отличие полукласическия отдел на Пловдивската мъжка гимназия. Интересите му в областта на Античността и историята, проявени още от най-ранните му години, го насочват към специалност „Класическа филология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. След като през септември 1944 г. България се включва на страната на Съюзниците, взима участие в заключителните фази на Втората световна война. Дипломира се с допълнителна специалност „Стара история“ и през 1946 г. е назначен за главен библиотекар в Държавна библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив. Началото на професионалната кариера на Христо Джамбов в областта на археологията е през 1950 г., когато постъпва на работа като асистент в Народния археологически музей – Пловдив, а само три години по-късно, той вече е назначен за негов директор.

Още с постъпването му в музея, проличава живият му интерес към Късната античност и Средновековието и именно в тези епохи се съсредоточават основна част от научните му търсения. От 1959 г. е научен сътрудник в Пловдивския археологически музей, а през 1968 г. става и старши научен сътрудник. Провежда археологически разкопки на: раннохристиянския манастирски комплекс при с. Исперихово, ранновизантийската базилика при с. Коматево, средновековната крепост край Пещера, късноримската стопанска сграда в околностите на Пловдив. Проучва сектори от фортификацията и форума на античния Филипопол, архитектурния ансамбъл около църквата „Св. св. Константин и Елена“, както и някои от най-представителните гробници от некропола на късноантичния Диоклецианополис (дн. Хисаря).

Научните изследвания на Христо Джамбов са свързани основно с проучването и публикуването на голям брой раннохристиянски църкви и базилики от района на Пловдив, установяване на хронологията и континуитетът им, както и изясняване на проблемите и закономерностите на църковното строителство в периода на Ранното християнство. Архитек-

турният и стиловият анализ на Хисарската гробница, спомагат за изясняване и обогатяване на познанията за облика и развитието на Диоклецианополис. В голям брой статии акцентът е поставен върху разкриването на непознати елементи от фортификацията, топографията и материалната култура на Филипопол през периода на Късната античност. Христо Джамбов публикува и редица изследвания в областта на средновековната сфрагистика, нумизматика и художествени занаяти, като научните изводи и заключения в тях се базират на новооткрити паметници, сред които впечатление правят моливдовули от X – XII век, оловен печат на Йоан Кантакузин, както и Горнославското златно съкровище. Неговите проучвания имат важно значение за изясняване на славяно-българската култура и генезиса ѝ. Локализирането и изучаването на средновековните крепости, намиращи се на границата на Средновековна България и Византия, както и детайлният анализ на намерената славянска керамика в този ареал, дават основание да се преразгледат заключенията относно първоначалните контакти, взаимопроникването и дифузията между славянската и византийска култура в „контактната зона“ на Тракия и Родопите, дори и в селища с ясно изразена византийска културна характеристика. В подкрепа на тези наблюдения е и констатацията на Христо Джамбов, че някои форми на съдове, намерени заедно с типичния средновековен керамичен комплекс, носят белезите и рудиментите на по-стара култура.

По време на продължилата 28 години работа като директор на Археологическия музей в Пловдив, Христо Джамбов работи за реорганизирането, непрекъснатото подобряване и популяризирането на експозициите в музея. Наред с Борис Дякович, Димитър Цончев и Костадин Кисъов, той е сред най-дълго заемалите поста директор на водещата археологическа институция в Пловдив, които спо-

собстват за съвременното развитие в отделните етапи на богатата ѝ, близо 140-годишна история. Христо Джамбов създава самостоятелен отдел „Нумизматика“, а към музея е назначен архитект, който да полага грижи за консервацията, реставрацията и социализацията на богатото архитектурно наследство и недвижимите паметници на културата в Пловдив и региона. По негова инициатива е изграден покрит лапидариум за съхранение и експониране на епиграфски, скулптурни и архитектурни паметници. Поставено е началото на научната периодика *Годишник на музеите в Пловдивски окръг* и *Годишник на Народния археологически музей в Пловдив*, а сред другите музейни издания изпъкват *Албум на археологическия музей* и *Археологически открития за историята на Пловдив и Пловдивския край*.

В този близо тридесетгодишен период музейният фонд е почти удвоен. Удвоени са и книгите на музейната библиотека чрез създадената богата мрежа на книгообмен. С цялостната си дейност Археологическият музей се утвърждава като научен институт в национален и международен мащаб. През 1962 г. се възобновява международният книгообмен и с това библиотечният фонд се обогатява с ценни издания като: *Sbornik* на музея в Прага (Чехия), *Byzantinoslavica*, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts*, *Römische Abteilung* и др. Системната работа в тази насока, която е продължение на традициите, зложени още при изграждането на институцията в края на XIX век, нареждат библиотеката на Археологическия музей в Пловдив сред най-богатите археологически библиотеки в страната. Съвместно с Института по тракология и Археологическия институт с музей към БАН, през 1974 година в Пловдив е поставено началото на международния симпозиум „Филипополски седмици на тракийската история и култура“ с печатен орган списание *Pulpudeva*.

Освен проучвател и директор на Археологическия музей, Христо Джамбов е бил и лектор във вечерния Народен университет в Пловдив, член на координационния съвет по археология при Археологическия институт при БАН, на музейния съвет при ЮНЕСКО, на бюрото на историческото дружество в Пловдив, председател на историческата секция на Съюза на научните работници в Пловдив.

Христо Джамбов е и сред основните организатори на една от първите големи изложби на предмети от тракийското културно-историческо наследство, инициентирана от зараждащите се нови тенденции относно

културната политика на България през 60-те и 70-те години на XX век. През 1963 г. изложбата *Съкровищата на българските музеи* е експонирана в една от най-големите галерии в Париж – „Шарпантие“. Наред с голямо количество старинни икони, евангелия и произведения на изобразителното изкуство са представени Вълчитрънското, Панагюрското и Горнославското съкровище. Това е един от първите „пробиви“, бележещ легитимацията на българското културно-историческо наследство пред европейска сцена, което в следващите десетилетия ще се превърне в „разпознаваемото лице“ на България пред света.

ИЗБРАНА БИБЛИОГРАФИЯ НА ТРУДОВЕТЕ НА ХРИСТО ДЖАМБОВ

- Старини от Пловдивския музей. – *Известия на археологическия институт*, XVII (1952), 386 – 389.
- По въпроса за мястото на крепостта Ватрахокастрон. – *Годишник на музеите в Пловдивски окръг*, I (1954), 241 – 254.
- Късноримска стопанска постройка при Филипопол. – *Годишник на музеите в Пловдивски окръг*, I (1954), 295 – 299.
- Раннохристиянска църква при с. Исперихово, Пещерска околия. – *Годишник на музеите в Пловдивски окръг*, II (1956), 175 – 192.
- Водач на Народния археологически музей в Пловдив. (по случай 75-годишнината от създаването на Народния археологически музей в Пловдив. 1882 – 1957 година)*. София: Наука и изкуство, 1957. (в съавторство с П. Детев).
- Нов оловен печат на Иван Кантакузин. – В: *Изследвания в чест на акад. Д. Дечев*. 1958, 343 – 346.
- Базиликата в с. Коматево, Пловдивски окръг. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, III (1959), 155 – 163.
- Нови проучвания до крепостния вход на Хисаркапия в Пловдив. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, III (1959), 165 – 174.
- Музеите и културното минало на Пловдивския край. Материали за разяснителна работа по случай Седмичата на музеите и паметниците на културата*. Пловдив: Христо Г. Данов, 1960.
- Тракийски некропол край рудник в Родопите. – *Археология*, II (1960), 3, 50 – 52.
- Принос към славянската керамика в Пловдивския край. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, IV (1960), 149-163.
- Новооткрити бронзови плочи с релефи на Константин и Елена. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, IV (1960), 185 – 188.
- Крепостта Хисарлъка до с. Златовръх, Пловдивски окръг. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, IV (1960), 188 – 190.
- Находки от Родопите. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдивско*, IV (1960), 190 – 192.
- Средновековни паметници от Пловдивско. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, IV (1960), 192 – 194.

- Стратиграфски наблюдения върху античната територия на Пловдив. – Годишник на музеите в град Пловдив, III (1960), 361 – 366.
- Некрополът от зидани гробове край Пловдив. – В: *Изследвания в чест на Карел Шкорпил*. София, 1961, 299 – 305.
- Новооткрито съкровище от златни монети при с. Горнослав, Пловдивско. – *Археология*, III (1961), 4, 1 – 5.
- Хисарската гробница. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, V (1963), 117 – 142.
- Изложбата „Съкровищата на българските музеи“ в Париж. – *Музеи и паметници на културата*, III (1963), 2, 45 – 47.
- Народни накити от Пловдивския край. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, V (1963), 153 – 160.
- Археологически музей – Пловдив. Албум*. София: Български художник, 1964. (в съавторство с Л. Ботушарова, П. Детев, В. Коларова, К. Колев и П. Тотева).
- Археологически проучвания за средновековната история на Пловдив и Пловдивския край. – В: *Археологически проучвания за Пловдив и Пловдивския край*. Пловдив, 1966, 85 – 114.
- Сребърен потир от Шумен. – *Музеи и паметници на културата*, VII (1967), 4, 24 – 25.
- Нови данни за водоснабдяването на Филипопол през античността и средновековието. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, VI (1968), 65 – 82.
- Средновековна църква и некропол при село Хвойна. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, VI (1968), 83 – 94.
- Средновековна църква при с. Руен. – *Годишник на народния археологически музей в Пловдив*, VII (1971), 115 – 133 (в съавторство с Р. Морева).
- Паметта на един град*. Пловдив: Христо Г. Данов, 1972. (в съавторство с Н. Алваджиев и Ив. Терзийски).
- Форумният комплекс на Филипопол. – *Археология*, XXI (1979), 3, 47 – 56 (в съавторство с М. Матеев).
- Археологически разкрития и проблеми в Пловдив. – *Музеи и паметници на културата*. XX (1980), 1.
- Средновековният Пловдив и приносът му в културно-историческото наследство на Византия и България XI – XIV в. – ВЪВ: *Византийското културно наследство и Балканите*. Пловдив 2002, 32 – 45. (в съавторство с Ж.Танкова и Ив. Джембов).
- Das archäologische Nationalmuseum in Plovdiv (Historische Bemerkungen). *Antike und Mittelalter in Bulgarien*. Berlin. Akademie-Verlag. *Berliner byzantinistische Arbeiten*, XXI (1960), 293 – 299.
- Observation archeologique sur l'ensemble du forum de Philippopolis (Communication prealable). – *Pulpudeva*, I (1976), 135 – 152. (in collaboration with M. Matheev).
- Donées nouvelles sur l'ensemble du forum de Philippopolis. – *Pulpudeva*, II (1978), 245 – 251.
- Donées nouvelles sur l'ensemble du forum de Philippopolis. – *Pulpudeva*, III (1980), 106 – 122.

Христо Джамбов по време на посещения си на Великата китайска стена. 1959 г.

Снимка: Личен архив Иван Джамбов

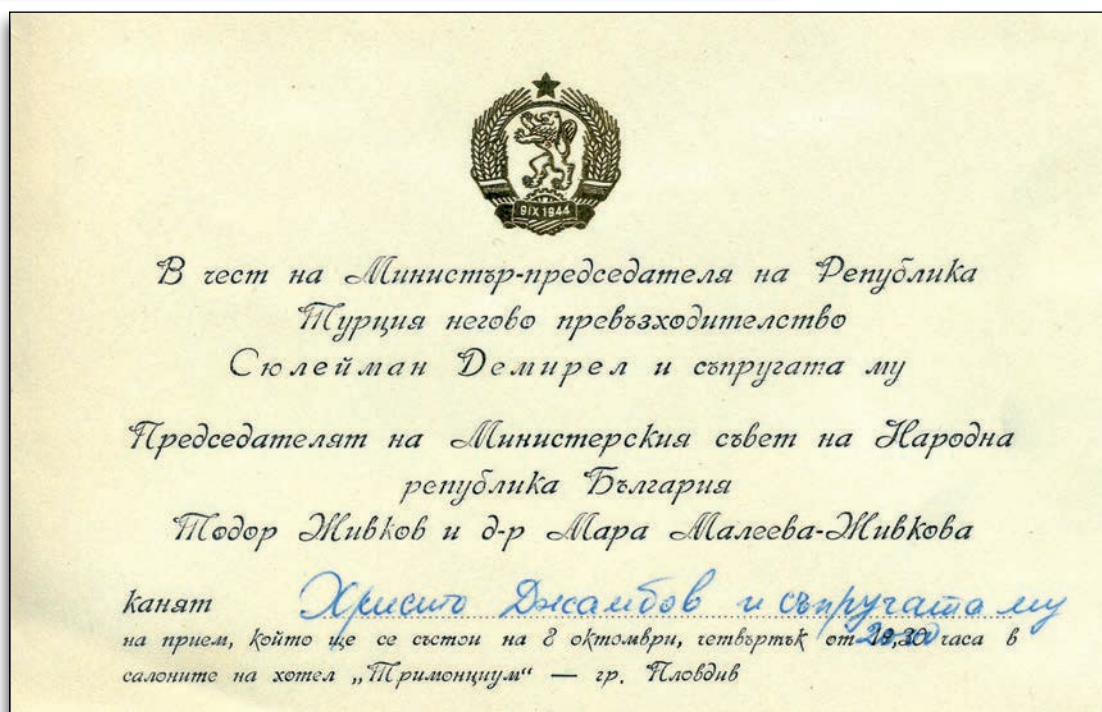
Христо Джамбов, Пенка Джамбова, Иван Джамбов. Пловдив, 1972 г.

Снимка: Личен архив Иван Джамбов

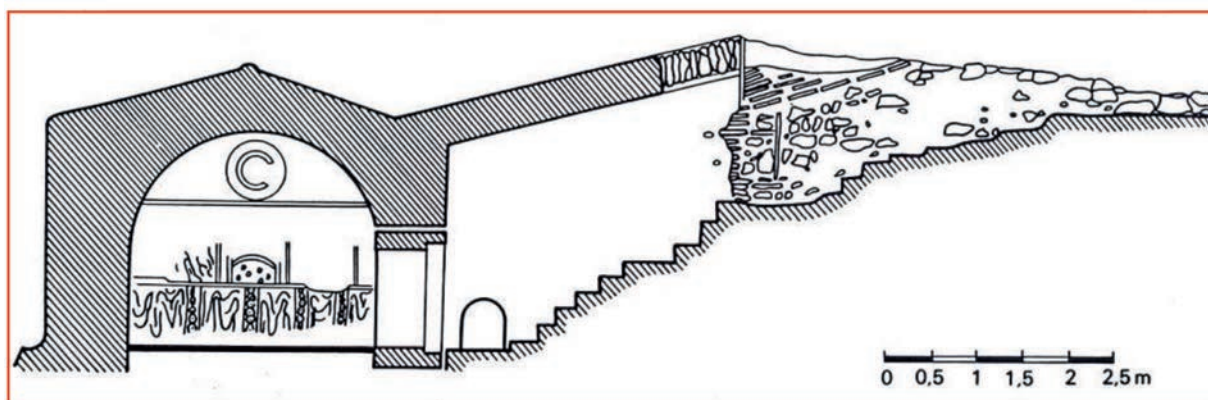
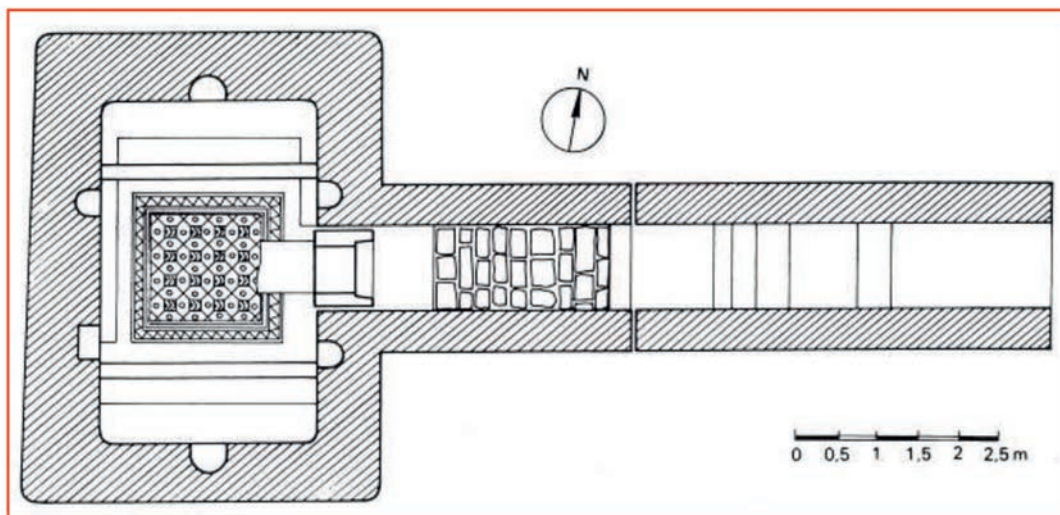

Христо Джамбов изнася доклад на конференцията „Културно-историческо наследство на траките. 160 години тракийска археология в българските земи“ на тема „Спомени от изложбата „Съкровищата на българските музеи“, Париж, 1963 година“. Село Розовец, Община Брезово. Април 2011 г. Модератор – проф. д.и.н. Валерия Фол.

Снимка: Информационна агенция „Фокус“
<http://focus-news.net/opinion/0000/00/00/17620/>
(достъпен 07 септември 2019)

Покана до Христо Джамбов и Пенка Джамбова за официалния прием в пловдивския хотел „Тримонциум“, даден от Председателя на Министерския съвет на НРБ Тодор Живков и Мара Малеева-Живкова в чест на Министър-председателя на Република Турция – Сюлейман Демирел. Октомври 1970 г. Снимка: Личен архив Иван Джамбов

План и надлъжен разрез на „Хисарската гробница“, проучена от Христо Джамбов през 1957 г.

Джамбов 1960: Христо Джамбов. *Хисарската гробница*. –
Годишник на народния археологически музей в Пловдив, V (1963), 119, обр. 4.